

KANSALLINEN
KOULUTUKSEN
ARVIOINTIKESKUS

Varhaiskasvatuksen laatuindikaattorit

TIIVISTELMÄT 13:2019

SISÄLLYS

1	KESKEISET KÄSITTEET	4
2	LAATUMALLI	6
3	RAKENTEELLISTA LAATUA KUVAAVAT INDIKAATTORIT	8
4	PROSESSIEN LAATUA KUVAAVAT INDIKAATTORIT	36

Varhaiskasvatuksen laatuindikaattorit
ISBN 978-952-206-556-8 nid.
ISBN 978-952-206-557-5 pdf

ISSN 2669-817X (painettu)
ISSN 2669-8811 (verkkajulkaisu)

JOHDANTO

Tämä julkaisu sisältää varhaiskasvatuksen laatuindikaattorit. Julkaisu on tiivistelmä Karvin vuonna 2018 julkaisemasta Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset -asiakirjasta¹. Tiivistelmässä esitellään suomalaisen varhaiskasvatuksen laatuindikaattorit sekä laatumalli.

Indikaattorit perustuvat laajaan tutkimuskatsaukseen varhaiskasvatuksen laadusta. Tutkimuskatsaus sekä tarkemmat perustelut indikaattoreille löytyvät Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset -asiakirjasta. www.karvi.fi/varhaiskasvatus

Suomalaisen varhaiskasvatuksen laatuun ja laadun arviointiin liittyvät käsitteet ovat yhtenäiset kansainvälisen, erityisesti eurooppalaisen, varhaiskasvatuksen laatua kuvaavan termistön kanssa, minkä vuoksi tässä yhteydessä käytetään termiä laatuindikaattori. Laatuindikaattoria vastaava käsite voisi olla esimerkiksi perusopetuksessa käytetty laatukriteeri.

Laatuindikaattoreissa kuvataan laadukkaan varhaiskasvatuksen ominaisuudet. Ne pohjautuvat laajaan kansalliseen ja kansainväliseen tutkimustietoon, varhaiskasvatuslakiin² sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin³.

Laatuindikaattorien tarkoitus on tarjota varhaiskasvatuksen järjestäjille ja palveluntuottajille selkeät, kansallisesti yhtenäiset kuvaukset siitä, mitä varhaiskasvatuksessa tulee tapahtua, jotta se olisi laadukasta ja lapsen edun mukaista. Siten ne luovat pohjan kansallisesti yhtenäisille toimintatavoille ja periaatteille, joiden mukaisesti varhaiskasvatuksen arviointia ja sitä seuraavaa kehittämistä voidaan toteuttaa.

1 Vlasov ym. 2018

2 varhaiskasvatuslaki 540/2018

3 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018

KESKEISET KÄSITTEET

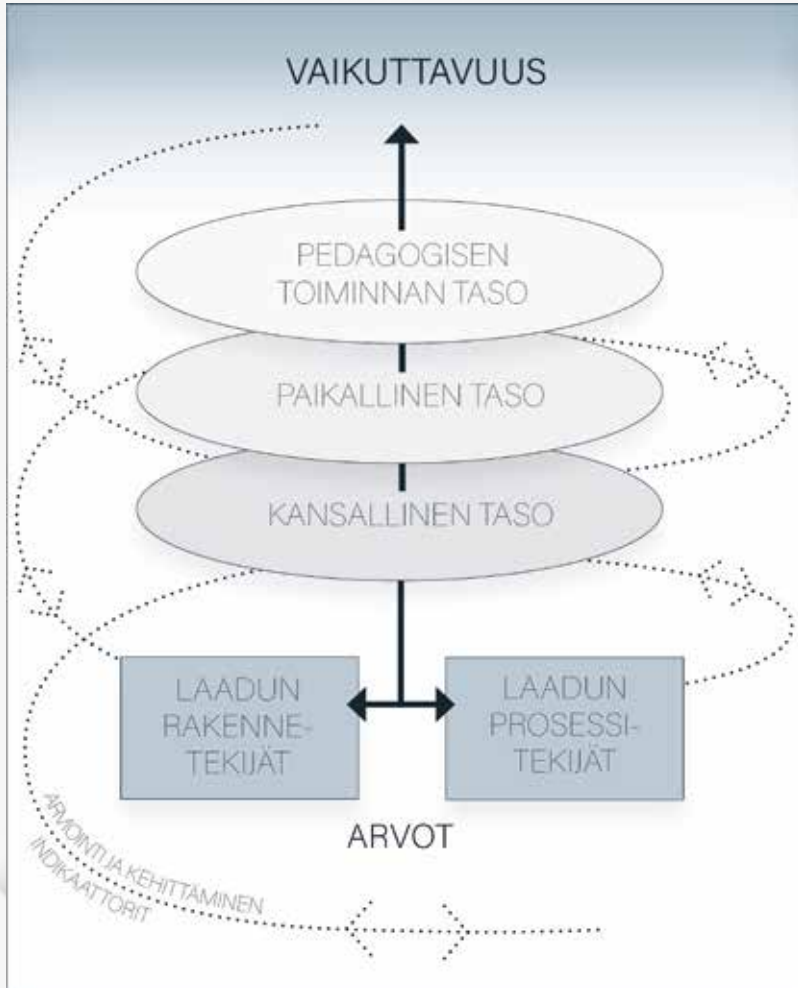

Indikaattori on laatulausuma, eli konkreettinen ja todennettavissa oleva kuvaus laadukkaan varhaiskasvatuksen olennaisista ja tavoiteltavista ominaisuuksista. Indikaattori voi kuvata kohteen ominaisuutta, tilaa tai tasoa. Laatuindikaattorit luovat pohjan kansallisesti yhtenäisille toimintatavoille ja periaatteille, joiden mukaisesti varhaiskasvatuksen arviointia ja sitä seuraavaa kehittämistä voidaan toteuttaa. Indikaattori ei kuitenkaan vielä ole arviointilauseke tai mittari. Indikaattorista johdetaan laadun arviointiperusteet, joita kutsutaan kriteereiksi.

Kriteeri on indikaattoria tarkemmin määrittävä tai erotteleva ominaisuus. Kriteerit ovat selkeitä, käytäntöä kuvaavia väittämiä ja kysymyksiä. Kriteeri voi myös kuvata arvioitavan asian tasoa. Kriteerin avulla voidaan todentaa ja tarkastella sitä, miten hyvin indikaattorit toteutuvat toiminnassa.

Tarkemmat määritelmät löytyvät Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset -asiakirjasta.

LAATUMALLI

Varhaiskasvatuksen laadun arviointia ja kehittämistä voidaan jäsentää viereisellä sivulla olevan mallin mukaan.

Varhaiskasvatuksen laadun määrittely on sidoksissa arvoihin, jotka kertovat siitä, *mitä* varhaiskasvatuksessa tavoitellaan ja *miksi* jotakin asiaa pidetään tärkeänä. Laadun rakennetekijät ovat varhaiskasvatuksen järjestämiseen liittyviä reunaehtoja.

Laadun rakennetekijöitä ovat esimerkiksi varhaiskasvatusta ohjaava opetussuunnitelma, henkilöstön koulutus, työaika-rakenteet, lapsiryhmien rakenne ja koko sekä tilat. Laadun rakennetekijät liittyvät siihen *kuka* vastaa varhaiskasvatustoiminnasta, *missä* varhaiskasvatustoiminta tapahtuu ja *millaiset* puitteet toiminnalle luodaan.

Laadun prosessitekijät ovat yksikön pedagogista toimintakulttuuria kuvaavia tekijöitä, joilla on suora yhteys lapsen kokemuksiin. Prosessitekijöitä ovat lasten, aikuisten, huoltajien ja henkilöstön väliset vuorovaikutussuhteet sekä pedagoginen toiminta lapsiryhmissä. Lisäksi prosessitekijöitä ovat pedagogiikan johtaminen, suunnittelu, toteuttaminen, arviointi ja kehittäminen ja eri osapuolten osallisuuden kokemukset. Prosessitekijät kuvaavat siis sitä, *miten* varhaiskasvatukselle asetettuja tavoitteita ja sisältöjä käytännössä toteutetaan.

Varhaiskasvatuksen laatu koostuu näiden tekijöiden yhteisvaikutuksessa ja niitä tulee tarkastella toisiaan täydentävinä tekijöinä. Ne todentuvat kansallisella, paikallisella ja pedagogisen toiminnan tasolla.

Laadun eri tekijöillä sekä kolmella tasolla (*kansallinen, paikallinen ja pedagogisen toiminnan taso*), joilla varhaiskasvatusta säädellään, on yhteys siihen, millaista *vaikuttavuutta* laadukkaalla varhaiskasvatuksella on.

RAKENTEELLISTA LAATUA KUVAAVAT INDIKAATTORIT

Rakennetekijät luovat puitteet laadukkaan toiminnan toteutumiselle. Ne luovat ehtoja sille, millä tavoin varhaiskasvatuksen myönteisten seuraamusten ja vaikutusten on mahdollista toteutua.

Laadun rakennetekijöitä tulee tarkastella kansallisella, paikallisella ja pedagogisen toiminnan tasoilla. Nämä tasot ovat merkitty kunkin rakennetekijän alle.

RAKENTEELLISTA LAATUA KUVAAVAT INDIKAATTORIT

”Lainsäädäntö luo lähtökohdat varhaiskasvatukselle ja sen järjestämiselle asettamalla sille tavoitteet ja useita velvoittavia rakenteellisia reunaehtoja. Lainsäädäntö heijastelee yhteiskunnallisia arvoja ja valintoja, joilla on edelleen vaikutusta siihen, mihin suuntaan varhaiskasvatusta ohjataan ja kehitetään.”

Varhaiskasvatusta ohjaava lainsäädäntö

Kansallisella tasolla

1. Varhaiskasvatusta ohjaavaa lainsäädäntöä kehitetään niin, että se turvaa laadukkaan varhaiskasvatuksen järjestämisen, toteuttamisen, arvioinnin ja kehittämisen. Kansallisen tason säädökset ovat ymmärrettävät ja kattavat.
2. Lainsäädännössä määritellyt henkilöstön ja lasten välinen suhdeluku sekä ryhmäkoko- ja rakenne perustuvat tutkimus- ja asiantuntijatietoon varhaiskasvatuksen laadusta sekä lapsen kehityksestä, ja ne mahdollistavat pedagogisen toiminnan organisoinnin siten, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet toteutuvat.
3. Lainsäädäntöön sisältyvät henkilöstön kelpoisuusvaatimukset perustuvat varhaiskasvatuksen kehittyviin osaamisvaatimuksiin. Kelpoisuusvaatimusten määrittelyssä huomioidaan asiantuntija- ja tutkimustieto.
4. Lainsäädännössä varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoille on asetettu selkeät ja ymmärrettävät tavoitteet, tehtävät ja vaatimukset.

RAKENTEELLISTA LAATUA KUVAAVAT INDIKAATTORIT

”Varhaiskasvatuksen riittävyyden, saatavuuden, saavutettavuuden ja inklusiivisuuden tarkoituksena on taata lapsille tasavertaiset mahdollisuudet osallistua ja hyötyä laadukkaasta varhaiskasvatuksesta esimerkiksi sukupuolesta, syntyperästä, kulttuuritaustasta tai muista henkilöön liittyvistä syistä riippumatta. Korkealaatuiseen varhaiskasvatukseen osallistumisella on osoitettu olevan myönteinen yhteys lasten kognitiiviseen kehitykseen, myöhempään koulumenestykseen, sekä sosiaalisten taitojen ja itsesäätelytaitojen kehitykseen.”

Varhaiskasvatuksen riittävyys, saatavuus, saavutettavuus ja inklusiivisuus

Kansallisella tasolla

5. Kansallinen ohjausjärjestelmä turvaa kaikkien lasten oikeuden varhaiskasvatukseen. Laadukkaat, inklusiivisuuden periaatetta toteuttavat palvelut ovat kaikkien lasten saatavilla ja saavutettavissa.
6. Kansallinen ohjausjärjestelmä linjaa ja turvaa yksilöllisen kehityksen ja oppimisen tuen toteuttamisen, jotta jokainen lapsi saa tarvitsemansa tuen.

Paikallisella tasolla

7. Varhaiskasvatuksen järjestäjän on varmistettava, että laadukkaat, inklusiivisuuden periaatetta toteuttavat varhaiskasvatuspalvelut ovat kaikkien lasten saatavilla ja saavutettavissa.
8. Paikalliset varhaiskasvatuspalvelut on järjestetty siten, että ne turvaavat kehityksen ja oppimisen tuen toteuttamisen ja varmistavat, että jokainen lapsi saa tarvitsemansa tuen. Lapsen tarvitsema tuki tuodaan lapsen oppimisympäristöön.

Pedagogisen toiminnan tasolla

9. Päiväkodin johtaja varmistaa päivittäin, että paikalla on lain edellyttämä ja riittävä määrä henkilöstöä lasten määrään nähden, jotta lasten turvallisuus ja vuorovaikutussuhteiden pysyvyys voidaan taata sekä varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet toteutuvat.
10. Varhaiskasvatuksen henkilöstö varmistaa, että kaikki lapset voivat osallistua kaikkeen toimintaan taustastaan ja yksilöllisistä ominaisuuksistaan riippumatta.

RAKENTEELLISTA LAATUA KUVAAVAT INDIKAATTORIT

”Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaa opetussuunnitelmana varhaiskasvatuksen suunnittelua ja toteuttamista yhteisen tavoitteenasettelun kautta. Opetussuunnitelman hyödyntämisellä on tutkimusten mukaan myönteinen vaikutus lasten kehitykseen ja oppimiseen. Opetussuunnitelma on suomalaisessa varhaiskasvatuksessa monitasoinen asiakirja: Kansallisen tason asiakirja läpäisee raameina ja rakenteena paikallisen tason sekä mahdollisia yksikötason opetussuunnitelmia sekä määrittää lapsen varhaiskasvatussuunnitelman keskeiset sisällöt ja näkökulmat.”

Varhaiskasvatusta ohjaava opetussuunnitelma

Kansallisella tasolla

- 11.** Varhaiskasvatuksen järjestämistä ja toteutusta ohjaa ja säätelee lasten kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin sekä niitä edistävän pedagogiikan kokonaisvaltaisesti huomioiva kansallisen tason opetussuunnitelma. Opetussuunnitelma koskee kaikkia alle kouluikäisiä lapsia kaikissa varhaiskasvatusmuodoissa.

Paikallisella tasolla

- 12.** Paikallisesti laadittu opetussuunnitelma konkretisoi kansallista opetussuunnitelmaa ja on henkilöstön työväline varhaiskasvatukselle asetettujen tavoitteiden toteutumisessa.
- 13.** Paikallista opetussuunnitelmaa arvioidaan yhdessä keskeisten yhteistyötahojen, kuten lasten, huoltajien, päättäjien ja yhteistyökumppaneiden, kanssa.

RAKENTEELLISTA LAATUA KUVAAVAT INDIKAATTORIT

”Tutkimukset ovat osoittaneet, että varhaiskasvatushenkilöstön korkeammalla koulutustasolla on myönteinen vaikutus ennen kaikkea henkilöstön ammatillisiin asenteisiin, tietoihin ja taitoihin ja niiden kautta mahdollisesti edelleen lasten kehitykseen tai oppimiseen. Täydennyskoulutuksen sekä ammatillisen osaamisen tukemisen hyödyt näyttäytyvät erityisesti pedagogisen toiminnan tasolla.”

Henkilöstön perus- ja täydennyskoulutus sekä osaamisen kehittäminen

Kansallisella tasolla

14. Kansallinen ohjausjärjestelmä linjaa ja edistää henkilöstön peruskoulutusta sekä suunnitelmallisen jatkuvan täydennyskoulutuksen toteuttamista ja kehittämistä siten, että ne vastaavat laadukkaiden varhaiskasvatuspalveluiden toteuttamisen tarpeita.

Paikallisella ja pedagogisen toiminnan tasolla

15. Varhaiskasvatuksen henkilöstön täydennyskoulutus ja muu ammatillisen osaamisen kehittäminen ovat suunnitelmallisia ja perustuvat osaamisen todennettuihin kehittämistarpeisiin. Täydennyskoulutukseen kannustetaan ja siihen luodaan mahdollisuuksia.

RAKENTEELLISTA LAATUA KUVAAVAT INDIKAATTORIT

”Oikea-aikaisella ja kattavalla varhaiskasvatuksen palvelujärjestelmään liittyvällä ja huoltajille suunnatulla ohjauksella ja neuvonnalla voidaan tukea lasten pääsyä varhaiskasvatukseen, edistään siten varhaiskasvatuspalveluiden yhdenvertaista saavutettavuutta. Kansallisesti tarkasteltuna, varhaiskasvatuksen palvelujärjestelmän ja toimintamuotojen moninaisuus korostavat huoltajille suunnatun ohjauksen ja neuvonnan merkitystä.”

Huoltajille suunnattu varhaiskasvatusta koskeva ohjaus ja neuvonta

Paikallisella tasolla

16. Varhaiskasvatuspalveluja koskevaa ohjausta ja neuvontaa toteutetaan kattavasti siten, että varhaiskasvatuksen toimintamuodot, niiden ominaispiirteet ja tehtävät informoidaan huoltajille selkeästi.
17. Huoltajille suunnatulla varhaiskasvatuspalveluja koskevalla ohjauksella ja neuvonnalla varmistetaan lasten yhdenvertainen oikeus ja mahdollisuus osallistua varhaiskasvatukseen. Lapsen oikeus varhaiskasvatukseen on neuvonnan ja ohjauksen ensisijainen peruste.

RAKENTEELLISTA LAATUA KUVAAVAT INDIKAATTORIT

"Korkealaatuinen, yhdenvertaisesti saavutettava varhaiskasvatus voidaan taata, jos palvelujen tuottamista ja toteuttamista koskevaa ohjausta, neuvontaa ja valvontaa toteutetaan säännöllisesti ja kattavasti varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa niin julkisella kuin yksityisellä sektorilla."

Varhaiskasvatuspalvelujen ohjaus, neuvonta ja valvonta

Kansallisella tasolla

18. Kansallinen ohjausjärjestelmä linjaa yksityisen varhaiskasvatuksen ohjausta ja neuvontaa paikallisella tasolla siten, että se määrittelee selvästi yksityisen palveluntuottajan vastuut ja kunnan järjestäjän velvollisuudet.

Paikallisella tasolla

19. Yksityisten varhaiskasvatuspalvelujen ohjausta, neuvontaa ja valvontaa toteutetaan siten, että yksityisesti tuotetussa varhaiskasvatuksessa varmistetaan varhaiskasvatukselle asetettujen lakisääteisten ja laadullisten tavoitteiden toteutuminen.

RAKENTEELLISTA LAATUA KUVAAVAT INDIKAATTORIT

”Palvelujen riittävyys, saatavuus ja saavutettavuus vaikuttavat välillisesti sekä lapsen vertikaalisten siirtymien (esim. kotoa varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen) että horisontaalisten siirtymien (esim. päiväkodin ryhmien tai eri palvelumuotojen välillä) määrään ja laatuun. Lasten hyvinvoinnin, kasvun ja kehityksen näkökulmasta varhaiskasvatuksen siirtymien tulee muodostaa johdonmukaisia horisontaalisia ja vertikaalisia jatkumojia. Sujuvilla ja suunnitelluilla siirtymillä voidaan edelleen vahvistaa varhaiskasvatuksen myönteisiä vaikutuksia lapselle.”

Yhtenäinen koulutus- ja kasvatusjärjestelmä ja siirtymät

Kansallisella tasolla

20. Yhtenäinen, varhaiskasvatuksesta seuraaville koulutusasteille ulottuva koulutus- ja kasvatusjärjestelmä varmistaa, että siirtymät ovat sujuvia ja turvaavat oppimispolkujen tasa-arvoisten jatkumoiden toteuttamisen

Paikallisella tasolla

21. Lasten siirtymät kotoa varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuspalvelujen sisällä sekä edelleen esiopetukseen ja perusopetukseen suunnitellaan ja toteutetaan niin, että lasten oppimispoluista muodostuu sujuva ja tasa-arvoinen jatkumo.

Pedagogisen toiminnan tasolla

22. Henkilöstö suunnittelee ja toteuttaa yhdessä lasten huoltajien kanssa toimivia, lasten turvallisuuden tunnetta ja oppimista tukevia käytäntöjä, kun lapsi siirtyy kotihoidosta varhaiskasvatukseen.
23. Henkilöstö suunnittelee ja toteuttaa yhdessä varhaiskasvatuksen muiden ammattilaisten, perusopetuksen ammattilaisten sekä huoltajien kanssa toimivia ja lasten hyvinvointia ja oppimista edistäviä käytäntöjä varhaiskasvatuksesta, sen eri toimintamuodoista tai yksiköistä toiseen ja esiopetuksesta perusopetukseen siirtymiseen.

RAKENTEELLISTA LAATUA KUVAAVAT INDIKAATTORIT

”Varhaiskasvatuksen pedagogisen kehittämisen ja toiminnan jatkuvan parantamisen edellytyksiä ovat tarkoituksenmukaiset arvioinnin ja kehittämisen rakenteet, joiden varaan päätöksenteko ja kehittäminen perustuvat. Varhaiskasvatuksen järjestäjien ja yksityisten palveluntuottajien laadunhallintajärjestelmät ovat keskeinen osa arvioinnin ja kehittämisen rakenteita sekä pohja systemaattisen arvioinnin toteuttamiselle.”

Varhaiskasvatuksen arvioinnin ja kehittämisen rakenteet

Kansallisella tasolla

24. Kansallinen arviointijärjestelmän kokonaisuus tuottaa olennaista ja kattavaa arviointitietoa. Arviointi on suunnitelmallista ja tukee varhaiskasvatuksen kehittämistä ja varhaiskasvatukselle asetettujen tavoitteiden toteuttamista eri tasoilla.

Paikallisella tasolla

25. Varhaiskasvatuksen järjestäjillä ja yksityisillä palveluntuottajilla on arviointijärjestelmä, jonka avulla varhaiskasvatuspalveluita ja pedagogiikkaa voidaan kehittää.
26. Arviointiin ja kehittämiseen osallistuvat varhaiskasvatuksen muodoista ja järjestämistavoista riippumatta kaikki varhaiskasvatuksen osapuolet, kuten toimijat organisaation eri tasoilla, lapset ja heidän huoltajansa sekä päätöksentekijät.

RAKENTEELLISTA LAATUA KUVAAVAT INDIKAATTORIT

”Toimivan ja tarkoituksenmukaisen johtamisjärjestelmän avulla voidaan menestyksekkäästi luotsata organisaation kehittämistä ja muutoksia. Varhaiskasvatuksen järjestäjien ja yksityisten palveluntuottajien omat strategiat sekä johtajuus luovat tärkeitä rakenteita paitsi toiminnan suunnittelulle ja toteuttamiselle, mutta myös pedagogiikan arvioinnin prosesseille ja kehittämiselle organisaation eri tasoilla.”

Varhaiskasvatuksen johtamisjärjestelmä

Paikallisella tasolla

27. Paikallisella tasolla on selkeä varhaiskasvatuksen päätöksenteko- ja johtamisjärjestelmä, johtamisen rakenteet ja menettelytavat. Johtamisjärjestelmä tukee henkilöstön pedagogista työtä ja lasten hyvinvointia sekä varmistaa varhaiskasvatukselle asetettujen tavoitteiden toteutumisen.
28. Varhaiskasvatuksen johtaminen perustuu arviointi-, seuranta- ja ennakkointitietoon sekä asiantuntija- ja tutkimustietoon. Varhaiskasvatuksen johtamisesta vastaavilla henkilöillä on riittävä varhaiskasvatuksen asiantuntemus ja johtamistaito.

RAKENTEELLISTA LAATUA KUVAAVAT INDIKAATTORIT

”Varhaiskasvatukselle asetettujen tavoitteiden saavuttaminen varhaiskasvatusyksikössä edellyttää henkilöstön monipuolista ammatillista osaamista sekä varhaiskasvatukselle varattuja riittäviä resursseja. Varhaiskasvatuksen tavoitteiden, henkilöstön kelpoisuuksien ja ammatillisen osaamisen välillä tulee olla yhteys.”

Henkilöstörakenne ja varhaiskasvatukselle varatut resurssit

Paikallisella tasolla

- 29.** Varhaiskasvatuksen toteuttamiseksi tulee varata sellaiset henkilöstö- ja taloudelliset resurssit sekä suunnitella henkilöstörakenne siten, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet toteutuvat ja lasten pysyvät vuorovaikutussuhteet henkilöstön ja vertaisten kanssa voidaan turvata.

Pedagogisen toiminnan tasolla

- 30.** Henkilöstörakenne ja -määrä sekä muut resurssit lapsiryhmissä suunnataan siten, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet toteutuvat ja lasten pysyvät vuorovaikutussuhteet henkilöstön ja vertaisten kanssa voidaan turvata.

RAKENTEELLISTA LAATUA KUVAAVAT INDIKAATTORIT

”Työaikarakenteet ja -suunnittelu vaikuttavat osaltaan siihen, missä määrin henkilöstön eri ammattiryhmät voivat toteuttaa suunnitelmallista varhaiskasvatusta omaa koulutustaan vastaavalla tavalla. Varhaiskasvatuksen työaikarakenteiden laatimisessa ja suunnittelussa tulisi huomioida, että henkilöstön työtehtävät, vastuut ja velvoitteet nivoutuvat ammatilliseen koulutukseen sekä osaamiseen, eivät tiettyyn työvuoroon.”

Varhaiskasvatuksen työaikarakenteet ja -suunnittelu

Paikallisella tasolla

31. Työaikarakenteita sekä työaikojen suunnittelua ja järjestelyjä linjataan ja ohjataan niin, että henkilöstö voi toteuttaa suunnitelmallista varhaiskasvatusta hyödyntämällä ammatillista koulutustaan ja osaamistaan parhaalla mahdollisella tavalla.

Pedagogisen toiminnan tasolla

32. Työaikarakenteet ja työajat ovat sellaiset, että henkilöstön ammatillinen osaaminen voidaan hyödyntää parhaalla mahdollisella tavalla ja lasten etu huomioiden.

RAKENTEELLISTA LAATUA KUVAAVAT INDIKAATTORIT

”Lapsiryhmäkoko sekä aikuinen-lapsi suhdeluku ovat vain yksittäisiä laatuun vaikuttavia tekijöitä ja useimmiten yhdysvaikutukset muiden rakenteellisten tekijöiden kanssa ovat suoria vaikutuksia tärkeämpiä. Esimerkiksi varhaiskasvatushenkilöstön koulutustason, työkokemuksen ja vuorovaikutuksen laadun välillä on havaittu yhdysvaikutus: mitä korkeampi oli henkilöstön koulutustaso ja mitä enemmän työkokemusta heillä on, sitä sujuvammin organisoitua ja tehokkaampaa varhaiskasvatustoiminta oli. Lisäksi tutkimuksessa on osoitettu, että mitä suurempia lapsiryhmät ovat, sitä heikompaa henkilöstön sosio-emotionaalinen tuki ja toiminnan organisointi ovat.”

Lapsiryhmän rakenne ja koko

Paikallisella ja pedagogisen toiminnan tasolla

33. Lapsiryhmien rakenne ja koko muodostetaan siten, että lasten etu, hyvinvointi ja oppimisen edistäminen ovat ensisijaisia perusteita.

RAKENTEELLISTA LAATUA KUVAAVAT INDIKAATTORIT

”Tilojen terveellisyys ja toiminnallisuus luovat laadukkaan oppimisympäristön fyysiset lähtökohdat. Tilojen toiminnallisuus ei kuitenkaan yksin takaa laadukasta pedagogiikkaa, vaan viime kädessä pedagoginen suunnittelu ratkaisee sen, millaiseksi toiminta muodostuu ja millaisena lapsi toiminnan tilassa kokee.”

Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Paikallisella ja pedagogisen toiminnan tasolla

- 34.** Varhaiskasvatuksen kaikki oppimisympäristöt ovat terveellisiä, turvallisia, monipuolisia ja oppimista edistäviä.

PROSESSIEN LAATUA KUVAAVAT INDIKAATTORIT

Laadun prosessitekijät ovat varhaispedagogiikan ydintoimintoja, joilla on suora yhteys lapsen kokemukseen. Sen vuoksi varhaiskasvatuksen prosesseihin liittyvien laadun indikaattorien toteutumista arvioidaan ainoastaan pedagogisen toiminnan tasolla. Varhaiskasvatuksen järjestäjän ja yksityisten palveluntuottajien tulee kuitenkin huomioida, että rakenteellisilla ratkaisuilla ja toimenpiteillä luodaan pohjaa pedagogiikan ydintoiminnoille. Toisin sanoen, jos rakenteet eivät ole kunnossa, eivät prosessitkaan ole yleensä laadukkaita.

PROSESSIEN LAATUA KUVAAVAT INDIKAATTORIT

”Varhaiskasvatuksen arvopohjassa ja lainsäädännössä korostetaan lapsen ja aikuisen välisen vuorovaikutussuhteen merkitystä lapsen myönteiselle kehitykselle ja oppimiselle sekä lapsen elämälle tässä ja nyt. Lisäksi lainsäädäntö korostaa vuorovaikutussuhteen turvallisuutta ja pysyvyyttä. Lapsen ja aikuisen välisessä vuorovaikutuksessa keskiössä on henkilöstön sensitiivinen tapa kohdata ryhmän lapset ja huomioida heidän emotionaaliset ja kognitiiviset tarpeensa sekä vastata niihin lasten näkökulmat ja aloitteet huomioiden. Vuorovaikutuksen keinoin voidaan rakentavasti tukea lasten käyttäytymistä ja tarjota monipuolista tukea kielelliselle kehitykselle. Näin muodostuvalla vuorovaikutuksen laadulla on todettu olevan myönteinen vaikutus lasten sosiaalisten ja akateemisten taitojen kehitykseen sekä motivaatiotekijöihin.”

Henkilöstön ja lapsen välinen vuorovaikutus

1. Vuorovaikutus on myönteistä, välittävää, kannustavaa ja hellää. Henkilöstö sitoutuu lapseen ja lapsiryhmään.
2. Henkilöstö on vastavuoroisessa vuorovaikutuksessa lasten kanssa tavalla, joka vastaa lasten kehitystä, kiinnostuksen kohteita sekä oppimisen valmiuksia.
3. Henkilöstö toimii sensitiivisesti ja havaitsee lasten aloitteet sekä vastaa niihin lasten osallisuutta ja toimijuutta tukevalla tavalla.
4. Henkilöstö käyttää kieltä mahdollisimman rikkaalla ja monipuolisella tavalla lasten ikä- ja kehitystaso huomioiden. Henkilöstö mukauttaa kielenkäyttönsä lapsen kokemusmaailmaan, sanoittaa toimintaa kielellisesti ja innostaa lapsia osallistumaan päivittäiseen kielelliseen vuorovaikutukseen omien edellytystensä ja taitojensa mukaisesti.
5. Henkilöstö huomioi ryhmän kaikki lapset ja ymmärtää lasten erilaisia ilmaisun tapoja.

PROSESSIEN LAATUA KUVAAVAT INDIKAATTORIT

”Varhaiskasvatuksen pedagoginen suunnittelu, dokumentointi, arviointi ja kehittäminen muodostavat lähtökohdan laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttamiselle. Pedagogisesti hyvin suunnitellut, monipuoliset, luovat toimintatavat haastavat ja innostavat lasta oppimaan. Pedagogiikan arviointi ja kehittäminen edellyttää toiminnan dokumentointia. Varhaiskasvatuksen pedagoginen dokumentointi on prosessi, jolla toimintaa tehdään näkyväksi ja jonka avulla toimintaa arvioidaan yhdessä henkilöstön ja lasten kesken. Pedagogiikan arviointi kohdistuu henkilöstön toimintaan ja lapsen kokemaan varhaiskasvatuksen laatuun.”

Pedagoginen suunnittelu, dokumentointi, arviointi ja kehittäminen

6. Henkilöstö vastaa opetussuunnitelman mukaisen toiminnan suunnittelusta, dokumentoinnista, arvioinnista ja kehittämisestä lapsen oppimista ja kehitystä tukevalla tavalla.
7. Henkilöstö havainnoi ja dokumentoi lasten arkea varhaiskasvatuksessa säännöllisesti ja systemaattisesti ymmärtääkseen lapsen kokemusmaailmaa. Yhdessä lasten kanssa monipuolisin menetelmin tuotettua tietoa hyödynnetään toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa, arvioinnissa ja kehittämisessä.

PROSESSIEN LAATUA KUVAAVAT INDIKAATTORIT

”Pedagoginen toiminta rakentuu *suunnitelmalliselle* kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudelle, jonka ytimessä ovat lasten perustarpeiden huomioiminen sekä kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukeminen. Varhaiskasvatuksen fyysinen ja psyykinen oppimisympäristö ja siinä henkilöstön ja lasten yhdessä toteuttama *monipuolinen toiminta* kannustaa lapsia leikkimään, liikkumaan, tutkimaan, luomaan ja ilmaisemaan ja sitä kehitetään edelleen yhdessä lasten kanssa.”

Pedagoginen toiminta ja oppimisympäristöt

8. Varhaiskasvatuksen toiminta on lapsille merkityksellistä, oppimaan haastavaa sekä innostavaa.
9. Henkilöstö ja lapset toteuttavat yhdessä leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa, joka tarjoaa lapsille myönteisiä oppimiskokemuksia. Toiminta edistää oppimisen alueiden sekä laaja-alaisen osaamisen mukaisten tavoitteiden toteutumista.
10. Lapsen yksilöllisyys huomioidaan niin, että jokainen lapsi oppii tunnistamaan ja löytämään omat vahvuutensa ja kiinnostuksen kohteensa.
11. Ruokailutilanteet, lepoaikat, siirtymät, pukemistilanteet ja muut perustoiminnot toteutetaan pedagogisesti tavoitteellisena.
12. Lapsen yksilöllinen tuen tarve tunnistetaan. Henkilöstö arvioi tuen tarvetta yhdessä huoltajien kanssa ja lapselle järjestään tarvittaessa tarkoituksenmukaista tukea monialaisessa yhteistyössä.
13. Henkilöstön ja lasten yhdessä suunnittelema ja rakentama pedagoginen oppimisympäristö kannustaa lapsia leikkimään, liikkumaan, tutkimaan, luomaan ja ilmaisemaan. Oppimisympäristöä arvioidaan ja muokataan säännöllisesti lasten tarpeiden ja mielenkiinnonkohteiden mukaisesti siten, että se haastaa ja innostaa lapsia oppimaan.
14. Henkilöstö rakentaa päivittäiset siirtymätilanteet joustaviksi ja johdonmukaisiksi siten, että päivän kokonaisuus muodostuu lapsen hyvinvointia ja oppimista tukevaksi.

PROSESSIEN LAATUA KUVAAVAT INDIKAATTORIT

”Varhaiskasvatuksen johtamisessa korostuu perustehtävän ymmärtäminen ja sen perusteella varhaiskasvatushenkilöstön (tiimin) yhteisesti rakentuneen pedagogisen näkemyksen siirtäminen varhaiskasvatuksen käytäntöön, korkealaatuiseksi pedagogiseksi toiminnaksi. Selkeästi määritelty perustehtävä ja kohti varhaiskasvatuksen tavoitteita pyrkiminen ovat tehokkaan johtajuuden tunnusmerkkejä. Pedagogisen toiminnan tasolla varhaiskasvatuksen opettaja vastaa lapsiryhmänsä pedagogiikasta, sen suunnittelusta, tavoitteellisesta toteutumisesta ja arvioinnista. Tutkimuksissa tätä kutsutaan myös opettajajohtajuudeksi, jonka toteutumisen edellytyksenä ovat toimivat organisaatorakenteet sekä varhaiskasvatuksen opettajien omat asenteet johtaa ja kehittää ryhmänsä pedagogiikkaa.”

Johtaminen pedagogisen toiminnan tasolla

15. Varhaiskasvatusyksikön johtaja vastaa yksiköidensä pedagogiikan tavoitteellisesta ja suunnitelmallisesta johtamisesta, arvioinnista ja kehittämisestä sekä henkilöstön työssä oppimisen mahdollistamisesta. Pedagogiikan johtaminen toteutuu varhaiskasvatuksen opettajien tuella ja koko henkilöstöä osallistaen.
16. Varhaiskasvatuksen opettajan vastuulla on lapsiryhmän toiminnan suunnittelu, toiminnan tavoitteiden toteutuminen sekä toiminnan arviointi ja kehittäminen. Koko henkilöstö yhdessä suunnittelee, toteuttaa, arvioi ja kehittää pedagogista toimintaa.

PROSESSIEN LAATUA KUVAAVAT INDIKAATTORIT

”Lasten vertaissuhteet ja vuorovaikutus kavereiden kanssa ovat keskiössä varhaiskasvatuksen lainsäädännön tavoitteissa, jaetussa arvopohjassa sekä varhaiskasvatuksen toteuttamisessa, ja niillä on lapsille merkittävä itseisarvo arjen toiminnassa. Positiiviset vertaissuhteet ja vertaisten hyväksyntä edistävät lapsen sosiaalista ja emotionaalista kehitystä ja tukevat vuorovaikutustaitojen kehittymistä. Ne voivat myös merkittäväällä tavalla toimia lasta syrjäytymiseltä suojaavina tekijöinä.”

Vertaisvuorovaikutus ja ryhmän ilmapiiri

17. Henkilöstö rakentaa myönteisen oppimisympäristön lapsille. Ryhmän ilmapiiri on turvallinen, lämmin, oppimaan innostava ja välittävä.
18. Henkilöstö ja lapset yhdessä muodostavat oppijoiden yhteisön, jossa kaikkien lasten mielekäs osallistumisen toimintaan toteutuu. Henkilöstö tukee lasten ryhmätoimintaa ohjaten ja esimerkkiä antaen.
19. Henkilöstö rakentaa ja ohjaa ryhmän toimintakulttuuria systemaattisesti siten, että se edistää, pitää yllä ja kehittää yhteenkuuluvuutta. Henkilöstö huolehtii siitä, että jokainen lapsi saa kokea olevansa ryhmän jäsen ja tuntee kuuluvansa ryhmään. Henkilöstö tukee lasten monipuolisten kaverisuhteiden muodostumista ja ylläpitämistä.
20. Henkilöstö varmistaa, että jokaisella lapsella on hyvä olla varhaiskasvatuksessa. Lapset kokevat tulevansa kuulluksi sekä arvostetuiksi sellaisina kuin ovat.
21. Henkilöstö rakentaa ja ylläpitää ryhmässä ilmapiiriä, joka perustuu lasten yksilöllisten erojen sekä erilaisten kulttuurien, uskontojen ja katsomusten arvostamiselle. Henkilöstö tukee lasten monikielisyyttä ryhmässä.

PROSESSIEN LAATUA KUVAAVAT INDIKAATTORIT

”Varhaiskasvatyüksikössä tapahtuvan pedagogiikan toteuttaminen on riippuvainen henkilöstön monisyisestä keskinäisestä ammatillisesta vuorovaikutuksesta. Henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen on havaittu olevan laadukkaampaa päiväkoedeissa, joiden toimintakulttuuri on rakentavaa sekä monipuolista ja joissa henkilöstölle on tarjolla riittävästi mahdollisuuksia jatkuvaan ammatilliseen kehittymiseen. Avoin toimintakulttuuri, ammattilaisten hyvät yhteistyötaidot sekä hallintorakenteiden joustavuus ja tuki vaikuttavat myös monialaisen yhteistyön tekemiseen ja toimivuuteen, jonka tavoitteena on edelleen luoda lapsen kehitykselle laaja-alainen tukiverkosto.”

Henkilöstön keskinäinen vuorovaikutus ja monialainen yhteistyö

22. Henkilöstö rakentaa luottamukseen, arvostukseen ja kunnioitukseen perustuvaa ammatillista vuorovaikutusta osana varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria.
23. Varhaiskasvatuksen henkilöstö tunnistaa eri ammattiryhmien ammatilliset velvollisuudet, osaamisen ja vastuut osana varhaiskasvatustyön kokonaisuutta. Henkilöstö hyödyntää erilaista osaamista varhaiskasvatustyössä ja sen kehittämisessä.
24. Henkilöstö tunnistaa omat ja yhteistyötahojen ammatilliset vastuut ja osaamisen sekä hyödyntää niitä monialaisessa yhteistyössä.

PROSESSIEN LAATUA KUVAAVAT INDIKAATTORIT

”Varhaiskasvatuksen prosessien laatuun vaikuttaa välitön, luottamuksellinen ja tasavertainen vuorovaikutus varhaiskasvatushenkilöstön ja lasten huoltajien välillä, joka parhaimmillaan avartaa molempien osapuolten näkökulmia kasvatuksesta ja kehityksestä ja toimii linkkinä varhaiskasvatuksen ja kodin välillä. Huoltajien merkityksellinen osallistuminen oman lapsensa varhaiskasvatukseen voi siten omalta osaltaan parantaa varhaiskasvatuksen laatua.”

Henkilöstön ja huoltajien välinen vuorovaikutus

25. Kasvatusyhteistyön lähtökohtana on lapsen ja hänen huoltajiensa arvostaminen sekä avoin, tasavertainen ja luottamuksellinen suhde. Vuorovaikutuksessa näkyy kunnioitus huoltajien tuntemukseen lapsestaan sekä henkilöstön ammatillinen tieto ja osaaminen.
26. Huoltajien osallisuus varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toimintaan ja arviointiin mahdollistetaan. Erilaisia kasvatusyhteistyön muotoja ja toimintatapoja suunnitellaan yhdessä huoltajien kanssa.

Tämä tiivistelmä perustuu julkaisuun
Vlasov, J., Salminen, J., Repo, L., Karila,
K., Kinnunen, S., Mattila, V., Nukarinen,
T., Parrila, S. & Sulonen, H. (2018).
Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin
perusteet ja suositukset.
Karvi Julkaisut 24:2018.

Tiivistelmät 13:2019
JULKAISIJA Kansallinen koulutuksen arviointikeskus
KUVIO Hilla Kirves (s. 6)
KUVAT Shutterstock
TAITTO PunaMusta Oy

ISBN 978-952-206-556-8 nid.
ISBN 978-952-206-557-5 pdf

ISSN 2669-817X (painettu)
ISSN 2669-8811 (verkkójulkaisu)

PAINO PunaMusta Oy, Tampere

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus
PL 380
(Hakaniemenranta 6)
001531 HELSINKI

Sähköposti: kirjaamo@karvi.fi
Puhelinvaihe: 029 533 5500

karvi.fi